

ИЗАЗОВ ФИГУРАЦИЈЕ

Ликовно или вајарско дело мора да има душу, не сме да изгледа као део неке машине — каже Сава Сандић

Међу нашим истакнутим савременим ликовним уметницима ретке су личности таквог стваралачког формата и толиког уметничког дигнитета попут вајара Саве Сандића, који је, упркос оствареном изузетно значајном скулпторском опусу до данас остао релативно недовољно запажен у круговима ликовне критике. Рођен 1915. године, Сандић је прошао неубичајени развојни пут, од радника-каменоресца, асистента и ученика славног вајара Томе Розандића до оригиналног, веома даровитог и самосвојног ствараоца чије плодно и разноврсно уметничко деловање на пољу скулптуре представља изузетно важан део развоја савремене послератне српске скулптуре.

Доследан сопственим стваралачким опредељењима, истрајно одоловајући диктираним променама ликовног сензибилитета и актуелних трендова, Сава Сандић је у са моћи свога атељеа вајао портрете, женске фигуре, рељефе, медаљоне, градећи сопствени ликовни свет и специфичан вајарски израз који остаје у домену фигуративног. Недавно отворена изложба радова Саве Сандића у Галерији Матице српске пружа увид у богатство, разноврсност и високе уметничке домете опуса овог изузетног ствараоца. Ова изложба била је и повод за разговор са њим.

Сањарење о изложби

— Господине Сандићу, колико је за вас као аутора био значајан период учења и рада код мајстора Томе Розандића?

— То је за мене био веома важан период учења, упознавања уметности. Ја сам одмалена завољен вајарство, оно ме је привлачило и почео сам тако, прво као занатлија-каменорезац, после су ме препоручили Розандићу, са којим сам дуго радио и од којег сам веома много научио. У то време сам се трудио да што више научим занат, јер је, као и у свакој струци најважније да се прво савлада занат. Нормално, то је сигурно утицало и на мој уметнички развој, као што је било и нормално да се ја, временом, одвојим од њега и почнем да стварам свој израз, сопствени вајарски рукопис.

— Ви сте почели самостално да излажете крајем четрдесетих година. Колико се ондаши ликовни живот разликовао од оних данашњих ликовних издавања?

— Разлика је огромна. Ви млади не можете да схватите ондашњу атмосферу на изложбама: верујте ми, ја сам са страхопоштовањем улазио на изложбе у «Цвијету Зузорић», са истим осећајем као што верник улази у цркву и нисам се ни усуђивао да мислим о некој својој самосталној изложби. Само сам сањарио да и ја, некада изложим

неки свој рад на једном таквом mestu...

— Јесте ли имали узоре међу тадашњим значајним светским скулпторима?

— Нисам у то време имао таквих узорака. Тек касније се догодило, 1962. године појавиле су се ту скулптуре Хенрија Мура и он ми је открио нешто ново, можда не са оним својим апстрактним делима, већ са фигуранским скулптурама из раније фазе, јер ја у уметности ни-

Вајар Сава Сандић

Снимо: С. Милетић

када не могу да се одвојим од човека. У оно време било је врло тешко да останете у фигуранској скулптури. То је у то време, педесетих и шездесетих просто било грех. Одмах после рата апстракција је била забрањена, а после тога, спет није била прихваћена фигураност — ту се ишло из крајности у крајност.

Човек ми је најважнији

— Упркос том диктату времена, ви сте ипак остали доследни фигурант ликовном изразу?

— Ја сам се, ето трудио да останем доследан и настојим то и данас. Не могу да радим другачије, јер мени је увек најважнији човек. То не значи да потцењујем апстрактно сликарство. Свако ликовно и вајарско дело које има ликовних квалитета има своју вредност. Вредно је и апстрактно сликарство иако је можда теке објективно га оценити.

— Да ли сте икада покушали да се огледате на пољу апстрактне уметности?

— Апстракција ме никада није интересовала. Немам за њу афинитета. Ја сматрам да ликовно дело, вајарско дело мора да има душу, не сме да буде хладно, не сме да изгледа као део неке машине. Такво дело мени ништа не каже. Када се наћем пред неким таквим делом, које се налази у свом елементу, у свом простору, ја га поштујем и це-

ним његову лепоту, али када се одвојим од њега, ја га више не видим — оно ми ништа није рекло. Напротив, када гледам фигуранту скулптуру, ја видим особу, видим нешто живо, да то пулсира, да испод површине негде тече крв. Мислим да је, откад је света и века, вајарско дело увек било везано за човека и не знам: зар смо ми данас отишли толико далеко, да све претварамо у нешто друго. Мени то није схватљиво. Не знам, можда грешим, можда сам ја већ прошао већ сувише тога, можда све то боље виде млади уметници и млади критичари.

— Ако се говори о критичарима, може се рећи да ваше деловање и ваше опредељивање за фигурантство није нашло на разумевање. Како сте ви доживели тај, назовимо га, конфликт са критичарима?

— Е, то само ја знам. Било је веома, веома тешко одржати се у једној таквој ситуацији. То није било нимало лако. Не желим сада да говорим о томе шта је било, како је било, али било је веома тешко. Не знам да ли сам то ја нешто погрешио, или су критичари били у заблуди. Углавном, време ће показати...

Опор лик жене

— Ви сте се опробали у различитим вајарским техникама и у радиовима различитих формата од дела великог формата до минијатура. Какве скулптуре најрадије вајате?

— Нисам радио монументалну скулптуру. Монументалност и велике димензије захтевају велики простор а ја немам такве скулптуре. Ја више волим интимистичке скулптуре, мањих димензија, које могу да простиру, да је проникнем духом...

— Колико вам је у томе важно да остварите неку поезију облика, да материји удахнете дух неким поетским детаљем?

— Па, ту свугде постоји поезија, ту је свугде, у свакој скулптури нека прича и увек ћете наћи неки елемент, који је обогаћује, који је допуњује, даје јој неко ново значење. Ја например, често вајам жене, и тај лик жене није сладуњав, није сладак. Те жене носе неку опорост и по томе су оне пуне живота.

— Да ли сте задовољни оним што сте, током своје каријере, остварили на пољу уметности?

— Јесам. Ја сам за уметност живео, то ми је био једини циљ у животу и вајарство ми је и данас велика љубав. Радим и даље нове скулптуре, налазе стално нове идеје и драго ми је због ових изложби мојих дела у београдском Народном музеју и Галерији Матице српске, које су омогућиле да прикажем публици оно што сам годинама и деценијама стварао — рекао је Сава Сандић.

Борислав Хложан